

... EN DUFT AF SPÆK

Tekst og tegninger af læge *Jens Nielsen*

Vi standser ved hver
lille hundelig ting
og ved hver lille hunds
lille pyt.
Hvor er det dog dejligt
at komme omkring
og lugte
så meget nyt.

(Gruk XVIII).

Det begyndte med en duft. Eller rettere en lugt.

Jeg kørte på et sygebesøg ved Køge bugt. Gennem det åbentstående vindue strøg en alt andet end frisk brise ind i bilen.

Pludselig var jeg tilbage.

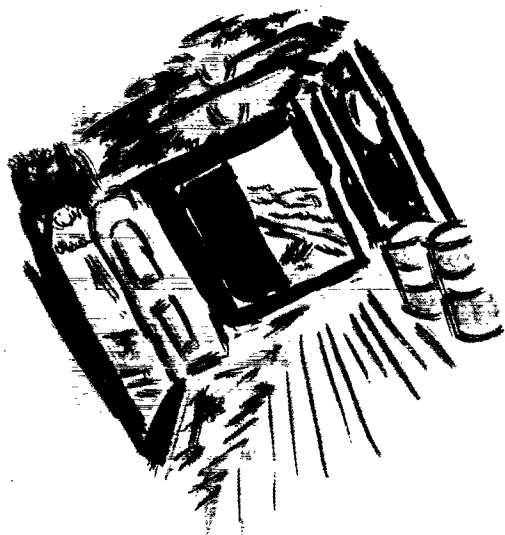
Jeg sad på en slæde på vej til Kap Stewart. Hundene var i den tid fodret med gammelt spæk og importeret råddent hellefiskekød. Modvinden bragte hundenes fjerte til mine lugteorganer.

Det hele var ad Pommern til. Fangsten var ringe. Iskanten lå for langt ude. Ingen sæler. Ingen frisk mad. Ingen frisk hundefoder. Og nu denne stank af delvist fordøjede rådne hellefisk.

Første gang, jeg stiftede bekendtskab med denne lugt, var om bord på den herostratisk berømte sælskude „Jopeter“ på vej til Scoresbysund. I en stank af rådne hellefisk og varm motorolie. Stanken var så fed, at man kunne glide i den.

Olieduft får mig altid til at mindes skibe. Barndommen ved havnen. Erindringer som skibslæge. Oplevelser i isen med motorbåden „Parssissoq“. Der var olie-stanken så slem, at man blev sort over det hele. Eller oplevelser med motorbåden „Entalik“, hvor Ferdinands kone fik presseveer og gav sig til at føde. Selvfølgelig midt ude i det altid stormfulde Hurry Inlet. Bænken, hun lå på, var på størrelse med en londonersofa. Men gjort af det hårdeste træ. Ferdinand måtte sidde med en brændende primus i skødet og samtidig holde på flagermuslygten.

Vi nåede kysten, inden hun nedkom. Men jeg husker altid denne fødsel som en duft af varm olie og chloramin.

M/S Jopeter.

Chloramin, denne jordemoderduft, forsvinder mere og mere fra vore moderne hospitaler sammen med ætherduften. Endnu møder man den. Og hver gang mindes jeg fødsler og operationer i Grønland.

Jeg mindes her især én operation, der fik så trist en udgang. En håndværker var mødt op på sygehuset med en hund, der havde fremfald af endetarmen. Der var begyndende koldbrand. Han bad mig operere den. Skønt jeg længe vægrede mig, lod jeg mig overtale til at forsøge. Sygeplejersken havde én gang for alle bedt sig fri for at deltage i dyreoperationer, da hun ikke var fri for at være lidt bange for hundene. Sygehuskarlen Daniel Pike måtte derfor altid træde til som narkotisor. Vi fik den da også fint til at sove med æther.

Da jeg efter en time havde afsluttet operationen, sagde Daniel: „Han trækker ikke vejret så godt mere!“ Den var død. Sovet stille og fredeligt ind i sin ætheruss. Bevares, det var „kun“ en hund, der muligvis alligevel skulle have været aflivet. Ja, men den var levende, da vi begyndte. Og nu var den død. Jeg har ikke siden brudt mig om ætherduften.

Til gengæld lærte jeg i Grønland at sætte pris på lugten af hunden. Hvor tit har jeg ikke måttet beundre deres udholdenhed, deres styrke. Deres evne til at udholde sult eller finde spor, når man troede sig faret vild.

Hvor tit har man ikke, når man i dårligt vejr og føre skulle ordne skagler, følt en taknemmelig glæde over denne trygge, varme og hyggelige duft af deres pels. Man var ikke alene. De ville slide sig op for at føre én hjem i god behold. Et klap. Et lille strøg over pelsen. Øjnene lyste af venskab, og tungen dinglede ud af gabet som et dårligt bundet slips.

Slædeture. Hunde. Bjørneskindbukser. Renskindspels. Moskussovepose. Remmesæl som pisk og sål. Skind, skind, skind.

Selv menneskene lugtede efterhånden af skind.

Den største compliment, jeg fik i Scoresbysund, var da Peter Pike inviterede mig til fødselsdag sammen med de indfødte og ikke sammen med de udsendte. Han bemærkede, at hans hunde kunne lide mig. De hadede ellers danskelugten. Jeg måtte altså lugte som en rigtig grønlander nu. Og derfor være lige så god som de indfødte.

Eleonora.

Der er skrevet meget om menneskelugt. En japaner har skrevet en afhandling herom. Heri fremgår det, at europæere har den værste lugt.

Tidligere var det almindeligt, at eski-moernes lugt blev betegnet som ilde. Signe Rink skriver så sødt: „Doktoren fulgte ham til døren, og fruén åbnede en trækrude.“

Jeg skal indrømme, at luften var tyk af sved, skind og spæk, når vi havde familierne til tuberkuloseundersøgelser. Gruppeundersøgelser herhjemme er så sandelig heller ikke duftfrie. Og Scoresbysundbe-folkningen havde en undskyldning: Vand var en sjælden vare. Iøvrigt må jeg nærmest sige, at den personlige hygiejne var højere end vor under samme forhold.

Peter Freuchen fortæller i sine erindringer om en dansemik, hvor han, som det lange menneske, han var, måtte lide under urindluften fra de dansende pigers kunstfærdige håropsætninger. Han har sandsynligvis siden da været i dansemikstemning, hver gang han har aflagt besøg på DSB's toiletter.

Tiderne er blevet anderledes. Skal jeg mindes dansemik som duft, må jeg i min potpourrikrukke blande den brankede lugt af en overophedet kakkelovn, cigaretter, den ramme sved fra de dansende, Bay Rhum og pigernes parfume. Parfumeduften får mig atter til at mindes konfirmationens andendagsgilder: Chypré, Rosé, Nuit d'amour.

Hvor kunne man danse i Grønland. En livsglædens dans, fremstået så fuldstændig uafhængig af Danseringens regler. Jeg har kun set en tilsvarende naturlig dans hos negre.

Edgeworth og primus.

Forsamlingshuset (der i parentes bemærket var Lauge Kochs gamle ekspeditions-
hus på Ferslews Pynt) havde andre dufte. Der var blandt andet kaffemik'erne.
Kaffeduft brente sig helt til Kap Hope 14 km borte og forårsagede en sand folke-
vandring. For kaffeduft betød fest. Og kaffen var god i Scoresbysund.

Våd kørsel.

Kom jeg til Kap Hope på sygebesøg, dukkede kaffeduftten også op. Et par minutter efter at mine hunde havde lagt sig foran patientens hus, kom en unge pilende og sagde, at Eleonora Arge havde sat kaffekanden på komfuret og lagt en skive spæk i ilden for hurtigere at varme den op.

Hvilken kontrast til dansemik'ernes make-up-piger. Eleonora med sit fine furede ansigt. Nænsomt krakeleret som Kang-Hsi-porcelæn. Vi diskuterede meget siddende på briksen under et billede af Thorvaldsens Kristus og en kalender fra Kgl. Brand. Hendes yndlingsemne var moderne tider kontra gamle. Grunden til megen sygdom og dårligdom var efter hendes mening, at man nu gik med for tynde klæder og for korte kamikker. Hverken hun eller de andre gamle ønskede dog ældre tider tilbage. Kun ældre tiders vildtrigdom.

Duften af kaffe får mig dog især til at mindes slædeturene. Kaffe, primus og vådt tøj.

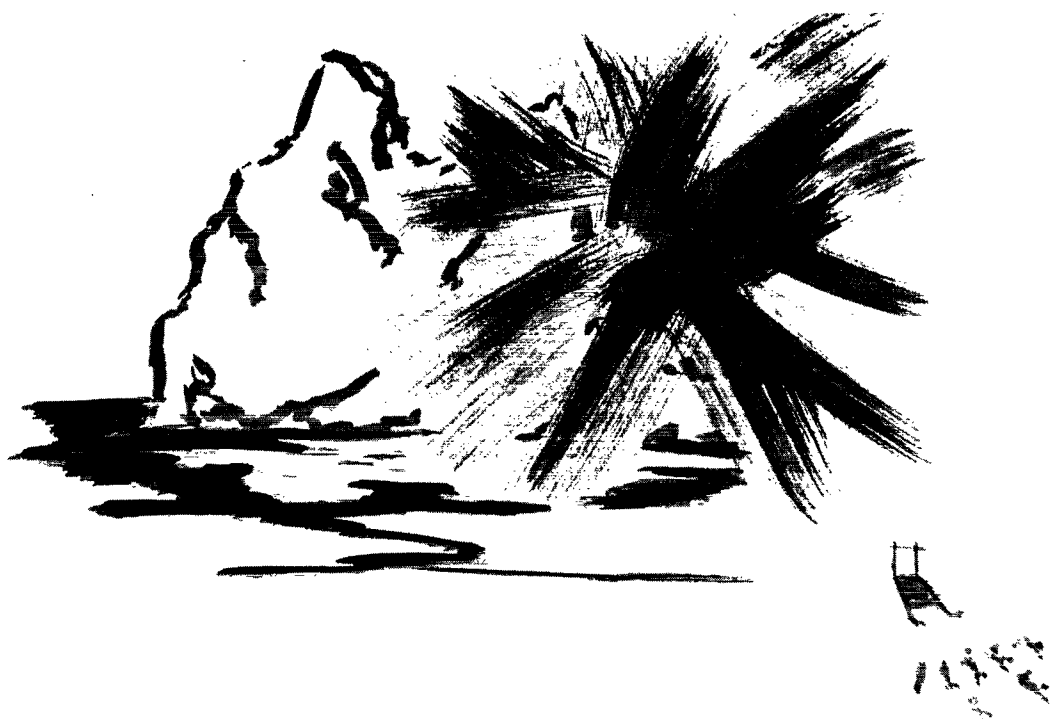
En nat drog Rasmussen og jeg til fuglefjeldet på Raffles ø. Vi havde taget fri en enkelt nat og efterfølgende dag for at supplere vort køkken med masser af alke.

5-6 dage efter kom vi hjem mere døde end levende med en masse erfaringer men uden fugle. Vi følte, at Ejnar Mikkelsens farlige tomandsfærd med Iver Iversen havde været en ren søndagsskoleudflugt i sammenligning med vor.

Duft af skind, pibe og patroner.

Efter en „optur“ over Hvidefjeld, hvor vi spiste en halv snes plader chokolade på 7 timer, nåede vi Raffles Ø. Undervejs stak jeg det ene ben gennem havisen og mistede den ene kamik. Nå, vi kom derop og rejste teltet på isen flere gange. Hver gang var det væltet på grund af vor manglende erfaring med metalpløkker i havis. Vi fik også lavet kaffe. Kaffe og petroleum. Anden gang primussen væltede, minde-

Is og dynamit.

des vi Daniel Bruun, der i 1894 forstod at nyde en gang kaffe på en slædetur: „Tjenerinden kommer da ind i teltet med kaffen. Jeg drikker den liggende i soveposen.“ Vi misundte ham, men skulle nu ikke have noget af at nyde den i soveposen, der var af moskusokseskind. Det ville foruden petroleum også have givet hår i kaffen.

Vi gik ud og kiggede lidt på jagtterrænet. Det blæste op. Der var millioner af fugle. Alke, tatteratter og søkonger. Ved at udskyde adskillige kilo hagl lykkedes det os at ramme en halv snes stykker blandet. Vi bandt dem pænt sammen ved fødderne, som de rigtige fangere, og hængte dem på opstanderen. Kort tid efter åd hundene dem sammen med en dåse bajerske pølser.

Det blæste mere op. Slud og tåge kom væltende ned over os som en våd bælgvante. Vi vendte derfor næsen hjemad for at køre ad Lillefjord og over fjeldene. Det vil sige, vi kørte ikke. Vi gik heller ikke. Vi svømmede og sejlede i vand og sjap. Vi gik halvandet døgn i vand til navlen. I tågen var vi gået mod nord i stedet for mod sydvest, hvilket jo uægtelig gør en forskel. Vi nåede dog kysten og vendte snuden mod syd langs den og fandt på den måde Peters hytte i Lillefjord.

Der var enkeltheder ved den tur, som end ikke Drastrup ville skamme sig over at beskrive.

Selvom vi lugtede af skind og frossen landevej eller hav, som Hemingway fordrer af modige mænd, så var vi langt fra modige. Det ville ikke have undret mig, om vi havde gjort vore bukser lige så våde indvendigt som Atlanten gjorde dem udvendigt. Og så lugtede vi endda tillige af „Edgeworth“ tobak . . . den, der dufter ligesom heltene i Søndags B.T.

Johannes Weltzer hævder, at en af melankolikerens sande glæder er at gå i øsende regnvejr med piben tændt. Skønt jeg ikke er melankoliker, har jeg haft mange glæder ved piberygning i regnvejr. Men, jeg nyder min pibe bedst i ren, støvfri men kold og tør atmosfære. I et „L. A. Ring“-vejr. Siddende på en slæde i klinger midnatsfrost med midnatssolen i ryggen. Læberne er sviende tørre, øjnene løber i vand og næsens solsår brænder. Men man suger en skøn, varm luft gennem piben og fylder hele sin krop med den og sidder bare og lever.

Herman Bang siger et sted: Man kan meditere ved en cigar, men man kan kun få indfald ved en cigaret!“ Lad mig tilføje: „Men kun siddende på en slæde med en pibe tobak opnår man den afslappede tilstand, der sætter én i stand til at sanse det overnaturlige: kun at leve!“

Jeg kan huske, at jeg som dreng betragtede det at leve som uløseligt forbundet med duften af høvlspåner, malerdåser og uorden.

I dag kan jeg til gengæld ikke komme ud for duften af et værksted uden at tænke på min barndom. Jeg mindes iøvrig også H. C. Branners børneskildringer. Her går den samme duft igennem. Men jeg mindes også et ophold på Kap Brewster. Mit natteleje bestod af spåner, malerdåser og kasserede fangstredskaber. Om morgenen var jeg misfarvet som prinsessen på ærten men velnok med større grund. Straks man stod op begyndte man at overdøve alle andre dufte med den kvalme, rustbrune duft af sælsoase. Sulten, den stærkeste og ældste af alle drifter, fik os til at opfatte soaseduften som konkurrencedygtig til madlugten i Breughels billeder. Soase og spæk. Der er spæklugt overalt. Overalt ja, måske kun isen kan siges fri for det. Isen har sin egen duft. Og der er forskel på ferskvandsis og saltvandsis. Kan man ikke lugte forskel, må man smage med fare for at tungen hænger fast. Måske er det kun saltlugt og ikke-saltlugt, man fornemmer. Måske er isens „duft“ kun en mangel på samme.

Måske er det med den som med isens farve. Endnu har vi ikke løst den hvide trolddoms gåde, som Melville skriver. Den hvide trolddom er stærk. Den tiltrækker os og fængsler os. Den lader os ikke i ro og betænker sig ikke på at knuse os. Den er stærk.

Jeg må le, når jeg tænker på vort forsøg på at knuse isen. Forsommeren 1958 kørte inspektør Borchersen, minøren Lyderik, Mikael, Anton og jeg på vore slæder ud til et større isfjeld i Scoresbysundfjorden. Vor plan var med dynamit at sprænge isfjeldet i stykker, og derved få det til at vælte og på den måde brække isen op til sejl-

Elvens gennembrud.

rende. Der blev anvendt mange kilo dynamit. Der lød et øredøvende brag. Vi blev overdyngtet med isstykker og hundene stak af. Men isfjeldet stod urokkeligt.

Et par år senere kom jeg i tanker om denne oplevelse. Jeg stod på den engelske krydser „Bermuda“s dæk og betragtede nogle bombardementsskydninger og så, hvor stærkt sprængstof er. Jeg kom desværre til at le, hvilket fik mig til at inkassere en irettesættelse af skibspræsten. Han mente vor fælles opgave på disse krigsinstitutioner var „to tell all the deads, that we were so sorry for them!“ Min latter var malplaceret, men jeg tænke ikke på krig og død, men på isens styrke og vort overmod.

Ja, isen er stærk. Men foråret er stærkere.

En nat ved 24-tiden lød der råb: „Elven!“ Alle strømmede op i fjeldene for at følge den frosne elvs gennembrud. En lille vandstrøm sivede langsom ned i elvlejet. Vimsede lidt til højre, lidt til venstre. Sendte et par små afstikkere til siderne og fremefter for at finde en naturlig rende. Overalt skubbede den lidt gennemvædet sne foran sig som en lille vold. Pludseligt fandt den et smeltehul, måske en slædehunds efterladenskaber. Den stoppede lidt op, medens den med en hvirvelstrøm fyldte hullet. Derpå videre. Når den var nået et anseeligt stykke, stoppede den op, som for at hente ny styrke fra fjeldene.

Efter nattens kamp nåede den byens bro og derpå fjorden. I de følgende dage gjorde den sig stærkere og endte som en rivende strøm, der tog broen med sig ud i den store fjord.

Foråret var stærkt nordpå. Også duften af forår, står for mig som noget stærkt, der gemte meget i sig. En af Knud Rasmussens rejsefæller har fortalt om duften af forår, som selv dyrene forstår.

Piberøgen cirkler mod den evighedsblå himmel. Tobaksduften er krydret med en stærk sødlig blomsterduft. Forårets duft, på én gang stærk og blid. Liggende på ryggen i fjeldene ved Nordvestfjorden bedøves man ganske langsomt af denne, den skønneste narkose. En vedholdende og monoton knasen af isfjeldenes kælvn. Disse svømmende krystalpaladser, som Pontoppidan kaldte dem.

Man lules stille . . . ganske stille . . . i søvn . . . stadig fornemmende denne skønne forårets duft.